

Čas - několik druhů

(ad: Lenka Karfíková:)

O čase můžeme mluvit v několika významech: a) jako o „pravé budoucnosti“, b) jako o čase aktuálního dění, c) jako o prostředí, vznikajícím tím, jak se na sebe vztahují a jak se časově prolínají jednotlivé pravé události svými aktuálními složkami, d) jako o konstrukt, znázornitelném např. ‚geometricky‘ jako lineární posloupnost budoucnost-aktuální přítomnost-minulost (ale také narativně jako návraty v kruhu, atd., prostě jako o nějakém modelu).

K „pravé budoucnosti“ nemáme zásadně přístup, ale jsme odkázáni na to, že a jak k nám přichází. Vůči jejímu „příchodu“ je někdo vnímavější, jiný méně vnímavý; takovou vnímavost je zapotřebí také kultivovat. (To už náleží jinam, totiž k předpokladům všeho aktuálního událostního dění, ale jeho prostřednictvím k předpokladům veškerého dění vůbec). K budoucnosti (přesněji: ke nepředmětným výzvám z budoucnosti přicházejícím) vnímají jsou lidé skutečně (tj. v pravém slova smyslu) „tvořiví“; k základní zkušenosti tvůrčích jednotlivců náleží to, že jsou svými novými nápady opravdu „napadnutí“ a tedy také překvapení. Nic z „pravé“ budoucnosti se nemůže stát, leda prostřednictvím aktů jednotlivých subjektů. A v těchto aktech slyšení a porozumění, jimiž se subjekt aktivně obrací čelem („tváří v tvář“) oněm přicházejícím výzvám, je časový směr zřejmě opačný než v ostatních aktech (akcích, aktivitách), které po vnější stránce začínají jakoby v nastávající bylosti akce, pokračují v následujících bylostech akce a končí na konci akce jako v té nejnovější, nejmladší fázi akce.

Časování aktuálního dění je třeba chápat z hlediska tohoto dění samého, nikoli z hlediska vnějšího pozorovatele (tady se např. ukazují meze fenomenologického přístupu): vlastním událostně dění se děje proti směru obecného „času“, ale uskutečňuje se (zvnějšňuje se) jako „předmětné“ (zpredmětňené, uskutečněné) dění z aktuální přítomnosti do minulosti (kdyby nebylo organizací materiálu, který má vlastní „setrvačnost“, muselo by končit do „ničeho“, ale ve skutečnosti zbývají jisté relikty, které se pak mohou stát materiálem pro sebeuskutečnění jiných událostí).

Tzv. „obecný čas“ je prostředím, které vždy znovu vzniklá, uchovává se a zaniká jako společné prostředí nesčetných událostí/subjektů nejrůznějších úrovní.

Takovým konstruktem byl např. newtonovský absolutní čas (a prostor); ale mohou být a jsou i jiné. Ten newtonovský „čas“ (model !) bývá znázorňován jako lineární „postup“ (ve skutečnosti střída) okamžiků, seřazených jeden za druhým pro celý Vesmír jednotně.

(Písek, 040610-3.)